

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ У МАЙБУТНІХ АРХІТЕКТОРІВ

Карпова С. М.

У статті розглядаються результати вивчення рівня сформованості художньо-професійної культури майбутніх архітекторів за визначеними показниками; досліджуються педагогічні умови її формування в процесі навчання студентів у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: художньо-професійна культура майбутнього архітектора, педагогічні умови формування художньо-професійної культури.

В статье рассматриваются результаты изучения уровня сформированности художественно-профессиональной культуры будущих архитекторов по определенным показателям; исследуются педагогические условия ее формирования в процессе обучения студентов в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: художественно-профессиональная культура будущего архитектора, педагогические условия формирования художественно-профессиональной культуры.

The article describes the results of studying the level of formation of prospective architects' professional artistic culture according to the determined indicators. Pedagogical conditions of its formation in the process of instruction at higher educational institutions are explored.

Key words: professional artistic culture, prospective architect, pedagogical conditions.

Актуальність дослідження. Архітектура є галуззю людської діяльності, яка за загальним визнанням містить у собі елементи матеріальної і духовної культури. Розуміння архітектурної освіти як культурної діяльності актуалізує низку проблем, найважливіша з яких – виховання майбутнього архітектора як людини високої професійної культури.

На основі культурологічного підходу вченими досліджено механізми, тенденції, умови, форми, методи і засоби формування окремих компонентів професійної культури різних спеціальностей: художніх (Н. Бакланова, Н. Валькова, Г. Веслополова, О. Ковешникова, Р. Мухутдінов, В. Сидоренко); педагогічних (Г. Железовська, Л. Заніна, І. Ісаєв, Н. Кузьміна, В. Сластьонін, І. А. Пальшкова, О. Л. Шевнюк); технічних (С. Батишев, В. Зінченко, Ю. Стрелков) та ін.

Разом з тим сутність, зміст, структура, функції художньо-професійної культури майбутніх архітекторів, умови її формування в процесі професійної підготовки архітектора у вищих навчальних закладах не отримали в педагогічній науці однозначного рішення. Відсутні спеціальні роботи, в яких би зазначена проблема отримала всебічний розгляд.

Мета статті – описати експериментальні дослідження педагогічних умов формування художньо-професійної культури у майбутніх архітекторів.

Виклад основного матеріалу. Професійна культура в більшості джерел [2; 3] трактується як комплекс знань, умінь і навичок, оволодіння якими робить фахівця конкретного виду діяльності майстром своєї справи. Таке розуміння щодо професійної культури архітектора є досить загальним і абстрактним, оскільки не містить вказівки на складну, системну природу професійної діяльності архітектора. З давніх часів і по сьогоднішній день він є не тільки інженером-проектувальником майбутньої архітектурної споруди, але й художником, який повинен органічно вписувати цю споруду в навколишнє середовище, його природний ландшафт; фахівцем, який повинен передбачити, спрогнозувати, як ця споруда буде слугувати людству в майбутньому, наскільки вона буде відповідати їхнім нагальним інтересам, ціннісним прагненням та потребам, що постійно розвиваються [1].

У межах цієї діяльності художньо-професійна культура архітектора є сукупністю матеріальних, об'єктивованих предметів, в яких акумульовано специфічний досвід

втілення художньої культури в особливих архітектурних формах, спосіб створення яких освоюється в умовах підготовки майбутніх архітекторів до професійної діяльності в навчальному закладі архітектурного профілю.

Завдання нашого експериментального дослідження були спрямовані на: вивчення стану сформованості художньо-професійної культури майбутніх архітекторів у процесі професійної підготовки, яка забезпечується традиційною системою художньої підготовки; виявлення ефективності педагогічних умов, етапів формування художньо-професійної культури майбутніх архітекторів у процесі навчання в системі архітектурної освіти. Експериментальне дослідження сформованості художньо-професійної культури майбутніх архітекторів проводилося на базі Державної установи "Одеська державна академія будівництва та архітектури" зі студентами 1 курсу Архітектурно-художнього інституту за напрямом підготовки "Архітектура" зі спеціальності "Архітектура будівель та споруд". Експериментальне дослідження проводилося в межах вивчення дисципліни "Рисунок".

Для оцінки сформованості художньо-професійної культури майбутніх архітекторів нами були виділені: критерій навченості як вимір ступеня інформованості, зорієнтованості особистості в предметі і способах здійснення професійно-архітектурної діяльності на підставі використання художньої підготовки в умовах архітектурної освіти і в межах виконання архітектурно-проектної діяльності; критерій спроможності як вимір ступеня практичної навченості до реалізації виділеної діяльності в означених умовах; критерій схильності як вимір ступеня потреби особистості до самореалізації в архітектурно-проектній діяльності.

У структурі художньо-професійної культури майбутніх архітекторів згідно з науковою традицією були виділені і розглядалися когнітивний, операційний та мотиваційний компоненти. Когнітивний компонент у структурі художньо-професійної культури майбутнього архітектора визначився за критерієм навченості як системи художніх знань, якими він повинен володіти.

Операційний (діяльнісний) компонент у структурі художньо-професійної культури майбутнього архітектора позначався за критерієм здатності з низкою практичних умінь.

Мотиваційний компонент характеризується і проявляється за критерієм схильності в образотворчій діяльності в структурі художньо-професійної культури.

Більш докладно показниками сформованості художньо-професійної культури у майбутніх архітекторів були обрані: знання основ теорії зображення на площині; різних художньо-графічних матеріалів і технік рисунка як інструменту і засобу для вільного вираження творчих ідей за уявленнями; знання способів конструктивно-логічного моделювання; знання основ теорії композиції; уміння виразно зображувати архітектурні об'єкти в певному ракурсі, доповненням стафажем і антуражем; уміння зображувати архітектурні об'єкти по пам'яті і за поданням; уміння виконувати архітектурні начерки, ескізи, по пам'яті та з уяви у формі "подорожніх замальовок"; уміння використовувати різноманітні художньо-графічні матеріали для вираження архітектурних ідей; вміння вирішувати композиційні завдання різної складності в архітектурному проектуванні; прагнення самостійно розширювати свої знання та вміння в царині художньо-професійної культури; прагнення вдосконалити свої навички професійної образотворчої діяльності; наявність критичного об'єктивного ставлення до результатів своєї діяльності (адекватна самооцінка); наявність позитивного, конструктивного ставлення до власних труднощів і помилок; задоволеність вибором своєї професійної діяльності.

Відповідно до критеріїв і характеру прояву цих показників були позначені три рівні сформованості художньо-професійної культури у студентів архітектурних спеціальностей: низький, середній, високий.

Низький рівень сформованості художньо-професійної культури характеризувався відсутністю або слабо вираженим інтересом до образотворчої і професійної архітектурної діяльності. Стихійними мотивами до результатів діяльності, які згасали з появою труднощів. Відсутністю усвідомленості значущості відповідних знань і умінь. У студентів з низьким рівнем художньо-професійної культури переважав невисокий рівень розвитку художніх здібностей, об'ємно-просторового, конструктивно-логічного та композиційного мислення. У таких студентів практично відсутні уявлення взаємозалежності якості знань за всіма професійно орієнтованими і спеціальними художніми дисциплінами. Такі студенти досить пасивні на аудиторних заняттях. Середній рівень

сформованості художньо-професійної культури відповідав прояву пізнавального інтересу до образотворчої діяльності та архітектурно-проектної культури, що виражається в усвідомленні необхідності глибоких теоретичних знань і практичних умінь з предметів професійно орієнтованих архітектурних і спеціально художніх циклів, появи інтересу і настрою на заняття образотворчою діяльністю і творчістю в царині спеціально художніх дисциплін, усвідомленні значущості професійного самовдосконалення. Однак усвідомлення значущості художньо-професійної культури як складової професійної діяльності архітектора у таких студентів не виходить за межі навчального матеріалу. Виконання завдань з дисциплін спеціально художнього циклу обмежені раніше вже відомими зразками. У таких студентів недостатньо сформовані окремі елементи об'ємно-просторового, конструктивно-логічного, композиційного мислення. Високий рівень художньо-професійної культури характеризувався стійким глибоким інтересом, усвідомленістю потреби художньо-професійної культури в професійній діяльності. Студентів цього рівня відрізняла активна робота над самовдосконаленням. Прагнення виконувати професійно спрямовані завдання евристичного та творчого типу, що передбачало пошук найбільш оптимального рішення при розробці архітектурних проєктів. Усвідомлення відповідальності при здійсненні професійної діяльності. У студентів цього рівня сформовано об'ємно-просторове, конструктивно-логічне і композиційне мислення. Формування високого рівня художньо-професійної культури позначалося нами як перехід студента зі стану "Я – студент" до стану "Я – архітектор".

Для визначення факторів, що впливають на формування художньо-професійної культури майбутніх архітекторів, було проведено анкетування та вивчення продуктів діяльності студентів професійно орієнтованих архітектурних і спеціально-художніх дисциплін. Проведення спеціальних досліджень містило оцінку теоретичної та практичної, довшівської підготовки студентів; рівня прояву художніх здібностей, наявність об'ємно-просторового мислення; володіння образотворчими засобами (рисунок, архітектурна графіка); працездатності; здатності до генерування нових ідей, наявність фантазії, художнього смаку; підсумкову оцінку з дисциплін "Рисунок" і "Архітектурне проєктування". За результатами цього дослідження високий рівень практичної довшівської підготовки був виявлений тільки у 15,38 % студентів. Середній рівень був виявлений у 25,64 % студентів, низький рівень – у 58,97 % студентів. Дослідження за показниками когнітивного компонента проводилося за допомогою спеціальної анкети, яка містила питання, відповіді на які вимагали базових теоретичних знань з основ образотворчої грамоти. За результатами анкетування високий рівень теоретичної довшівської підготовки був виявлений у 10,25 % студентів. Середній рівень виявився у 43,58 % студентів, низький рівень – у 46,15 % студентів.

Художні здібності майбутніх архітекторів досліджувалися за методикою В. Киреєнко [5, с. 126]. Так, високий рівень прояву художніх здібностей було зафіксовано у 12,82 % студентів. Середній рівень був виявлений у 74,35 % студентів, низький рівень – у 12,82 % студентів. Високий рівень об'ємно-просторового мислення був виявлений у 20,51 % студентів, середній – у 66,66 % студентів, низький – у 12,82 % студентів. За показниками володіння образотворчими засобами (малюнок, архітектурна графіка) високий рівень був виявлений у 20,51 % студентів. Середній відповідно – у 66,66 % студентів, низький рівень – у 12,82 % студентів. За показником працездатності високий рівень був виявлений у 23,07 % студентів; середній – у 61,53 % студентів; низький – у 15,38 % студентів. Високий рівень художнього смаку був визначений у 20,51 % студентів; середній – у 66,66 % студентів, низький – у 12,82 % студентів. При дослідженні рівня здатності до генерування нових ідей була виявлена наступна картина: високий рівень – 15,38 % студентів, середній – 69,23 %, низький – 15,38 % студентів. Наявність високого рівня фантазії було виявлено у 17,94 % студентів; середній – у 66,66 %, низький рівень – у 15,38 % студентів.

Операційний (діяльнісний) компонент досліджувався за результатами виконання студентами завдань з дисциплін "Рисунок" та "Основи архітектурного проєктування" за наступними параметрами: композиційне розміщення зображення в заданому форматі аркуша; лінійно-конструктивна побудова, передача пропорційних відносин; розкриття теми пластичними засобами (лінія, штрих, пляма) володіння основами графічної грамоти; виразність і цілісність зображення. Для об'єктивності дослідження цього компонента враховувалася підсумкова оцінка за даними дисциплінами і самоаналіз студентів. Для обстеження з цього компонента використовувалася адаптована

нами методика Н. Качуровської [4]. Так, високий рівень підсумкової діяльності з дисципліни "Рисунок" був виявлений у 25,64 % студентів, середній – у 33,33 % студентів, низький – у 41,02 % студентів. Високий рівень підсумкової діяльності з дисципліни "Архітектурне проектування" був виявлений у 23,07 % студентів, середній – виявився у 48,71 % студентів, низький – у 28,2 % студентів. Важливо, що за результатами статистичної обробки наведених результатів було встановлено, що вага зазначених показників в сумі становить: з дисципліни "Рисунок" – 0,9006; дисципліни "Архітектурне проектування" – 0,8631.

Висновки. Таким чином, статистичними методами було доведено вагомість виділених нами показників у сформованості художньо-професійної культури майбутніх архітекторів. Подальше дослідження передбачається провести у зв'язку з визначенням ефективності педагогічних умов, що впливають на формування у майбутніх архітекторів художньо-професійної культури в процесі їх підготовки з курсу "Рисунок".

Література

1. Асессоров А. И. Формирование профессиональной культуры будущих специалистов-дизайнеров в вузе : автореф. дисс. ... канд. пед. наук / Асессоров А. И. – Н. Новгород, 2009. – 20 с.
2. Валькова Н. П. Культурно-эстетический смысл и профессиональные основы художника-конструктора : дисс. ... канд. искусств / Валькова Н. П. – Л., 1985. – 160 с.
3. Веслополова Г. Н. Профессиональная деятельность как основа формирования модели архитектора : дисс. ... канд. архит. / Веслополова Г. Н. – М., 1995. – 202 с.
4. Качуровская Н. М. Формирование профессиональной культуры будущих специалистов-архитекторов в образовательном процессе вуза : дисс. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 / Качуровская Н. М. – Курск, 2005. – 183 с.
5. Киреенко В. И. Психология способностей к изобразительной деятельности / В. И. Киреенко. – М., 1959. – 304 с.